

INTERNATIONAL SEMINAR ON SHAFT HOISTING TECHNOLOGY

Jerzy ANTONIAK

Antoni JANKOWSKI

Silesian Technical University, Gliwice, Poland

PROGNOZOWANIE WARUNKÓW TERMICZNYCH HAMULCÓW TARCZOWYCH MASZYN WYCIĄGOWYCH

Streszczenie. W artykule przedstawiono metodę prognozowania warunków termicznych hamulców tarczowych maszyn wyciągowych, zawierającą określenie przyrostu średniej i szczytowej temperatury powierzchni tarczy oraz przyrostu średniej temperatury objętościowej tarczy. Zgodnie z przedstawionymi zależnościami zaprezentowano wyniki obliczeń cieplnych hamulca tarczowego maszyny wyciągowej typu 4L-5000/2x2900, które porównano z wynikami badań przeprowadzonych na wymienionej maszynie.

WSTĘP

Wywiązująca się podczas hamowania energia cieplna powoduje przyrost temperatury elementów ciernych hamulca. Wartość osiąganej temperatury należy do parametrów decydujących o przebiegu zjawisk i procesów zachodzących w skojarzeniu okładzina-bieżnia hamulcowa. Ma ona bezpośredni wpływ na własności cierno-zużyciowe pary hamulcowej, w tym zwłaszcza na wartość współczynnika tarcia oraz trwałość okładzin ciernych. Nadmierny przyrost temperatury może być przyczyną występowania niepożądanych naprężeń i odkształceń tarczy hamulcowej, a w ekstremalnych przypadkach nawet jej uszkodzeń. Istnieje więc konieczność prognozowania warunków termicznych pracy hamulca już na etapie jego projektowania oraz takiego kształtowania i doboru cech konstrukcyjnych i materiałowych układu hamulcowego, by spełnione były wysokie wymagania niezawodnościowe stawiane hamulcom maszyn wyciągowych.

Zagadnienia cieplne w hamulcach były przedmiotem wielu rozważań teoretycznych i badań eksperymentalnych [1,4,5,6,7,10,11,13,14], również w odniesieniu do maszyn wyciągowych [2,3,9,12]. W artykule przedstawiono metodę określania warunków cieplnych pracy hamulca tarczowego maszyny wyciągowej oraz przeprowadzono komputerowe obliczenia hamulca maszyny wyciągowej typu 4L-5000/2x2900, na podstawie opisanej poniżej metody. Wyniki porównano z wynikami badań przeprowadzonych na omawianej maszynie wyciągowej.

WPROWADZENIE DO METODY PROGNOZOWANIA WARUNKÓW TERMICZNYCH HAMULCA

Zaprezentowana poniżej metoda obliczeń termicznych hamulców tarczowych maszyn wyciągowych oparta została na przedstawionej konferencji naukowej w Kanadzie w 1989 r. metodzie obliczeń cieplnych hamulców [8]. W przeciwieństwie do metod energetycznych publikowanych wcześniej [2], prezentowany sposób prognozowania warunków termicznych opiera się na odmiennym niż przyjmowany do tej pory, przebiegu zmienności temperatury powierzchni tarczy względem czasu.

T.P. Newcomb [10] zaprezentował równanie wiążące przyrost temperatury powierzchni tarczy z maksymalną mocą jednostkową pochłanianą przez tarczę:

$$T_t = \frac{2y_1 Q_D}{k_1} \sqrt{\frac{\alpha_1 t}{\pi}} \left[1 - \frac{2}{3} \frac{t}{t_h} \right] \quad /1/$$

gdzie:

$$Q_D = \frac{M_h \omega_2}{2i_1 \frac{\pi}{4} [D^2 - /D - 2W/2]} \quad /2/$$

α_1 - współczynnik dyfuzji cieplnej materiału tarczy,

k_1 - współczynnik przewodności cieplnej tarczy,

i_1 - ilość tarcz,

D - średnica zewnętrzna tarczy hamulcowej,

W - szerokość wykładziny,

ω_2 - prędkość kątowa tarczy,

M_h - moment hamowania,

t_h - całkowity czas hamowania,

y_1 - współczynnik rozdziału energii - przyjęto, iż prócz tarczy i okładziny część energii wydzielającej się w procesie hamowania /ok.1 %/ przejmowana jest przez otoczenie /powietrze/ w procesie konwekcji, tak więc założony współczynnik rozdziału energii wynosi:

$$y_1 = y - 0,01 \quad /3/$$

przy czym

$$y = \frac{A_1 \sqrt{\rho_1 k_1 c_1}}{A_1 \sqrt{\rho_1 k_1 c_1} + i_2 A_2 \sqrt{k_2 c_2 \rho_2}} \quad /4/$$

gdzie:

A_1, A_2 - czynna powierzchnia tarczy, okładziny,

k_1, k_2 - współczynnik przewodności cieplnej tarczy, okładziny,

ρ_1, ρ_2 - masa właściwa tarczy, okładziny,

c_1, c_2 - ciepło właściwe tarczy, okładziny,

i_2 - ilość par siłowników na jednej tarczy.

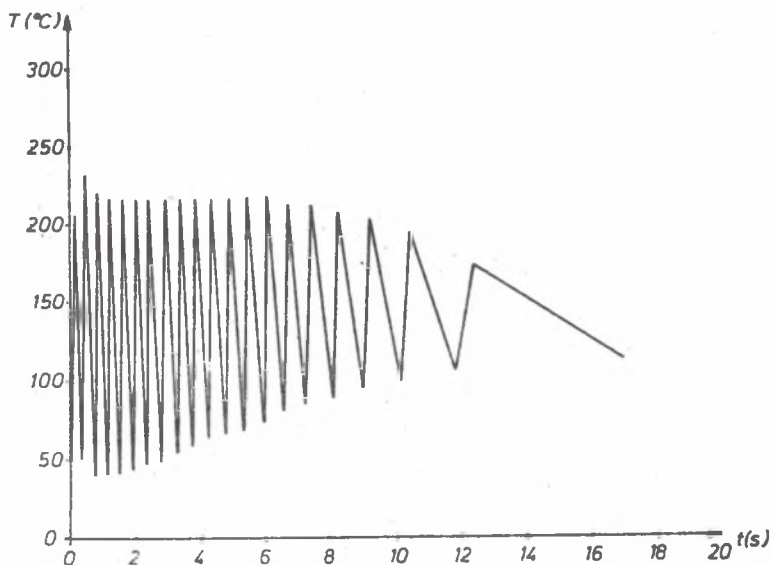
Różniczkując równanie /1/ względem czasu, maksymalna temperatura $T_{\max}$ występuje w chwili $t = t_h/2$ i wynosi:

$$T_{\max} = \frac{4}{3} \frac{\gamma_1 \alpha_D}{k_1} \sqrt{\frac{\alpha_1 t_h}{2\pi}} \quad /5/$$

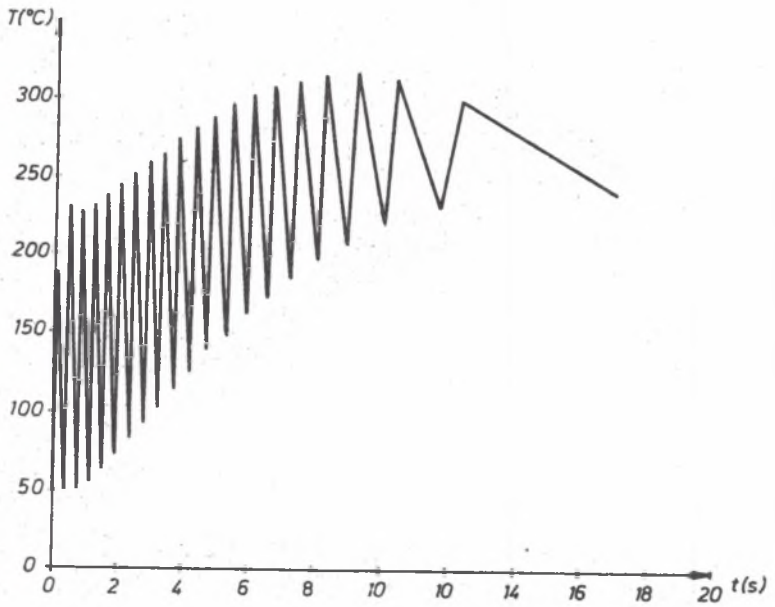
Równania /1/ i /5/, w myśl tradycyjnej metody obliczeń termicznych, są prawdziwe dla nieskończenie grubych tarcz /gdzie grubość jest powiązana z czasem hamowania/, krótkich czasów hamowania i stałego opóźnienia - wyciągi spełniają wszystkie trzy wyżej wymienione założenia.

Zależność /1/ ma identyczną postać, z zależnością opisującą przyrost temperatury powierzchni tarczy, przedstawioną w pracy [2], w której opisana jest metoda Ferodo. Określa temperaturę maksymalną osiąganą przez tarczę podczas pojedynczego hamowania z dość dobrym przybliżeniem, jednakże oparta jest na błędnych założeniach uzyskiwania temperatury maksymalnej w porowie czasu hamowania.

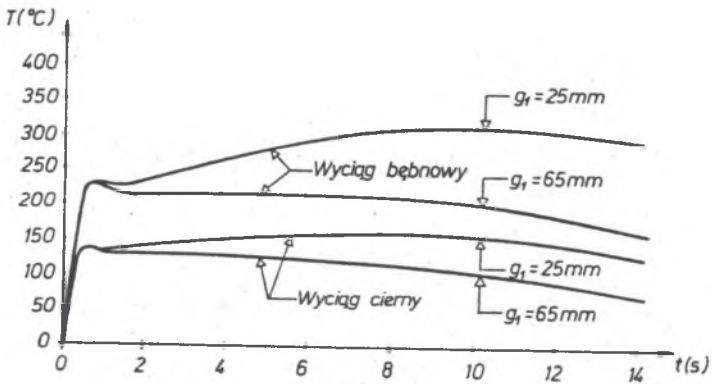
Wyniki symulacji komputerowej metodą elementów skończonych /MES/ zagadnień cieplnych w hamulcach tarczowych maszyn wyciągowych bębnowych i ciernych w RPA [8] wykazują zgoła odmienny charakter przebiegu zmienności szczytowych przyrostów temperatury powierzchni tarczy /wyniki symulacji przedstawiono na rys.1,2,3/. Przyjąć więc można, iż przebieg zmienności temperatury powierzchni tarczy ma charakter piłowy /rys.1,2/, zaś zależność /1/ opisuje maksymalny uśredniony przyrost temperatury powierzchni tarczy - z pewnym przybliżeniem.

Rys.1. Wynik symulacji komputerowej - przebieg temperatury powierzchni tarczy /grubość tarczy 50 mm/

Rys.2. Wyniki symulacji komputerowej - przebieg temperatury powierzchni tarczy /grubość tarczy 25 mm/

Rys.3. Wyniki symulacji komputerowej - przebieg szczytowej temperatury powierzchni tarczy

PRZYROSTY TEMPERATUR UZYSKIWANE PODCZAS POJEDYNCZEGO HAMOWANIA

Maksymalny uśredniony przyrost temperatury powierzchni tarczy.

Do określenia maksymalnego uśrednionego przyrostu temperatury powierzchni tarczy posłużono się wzorem z pracy G.Deke'a [8]:

$$T_x = \frac{y_1 M_h \omega_2}{6241 W/D - W} \frac{T_F}{x i_1} \quad /6/$$

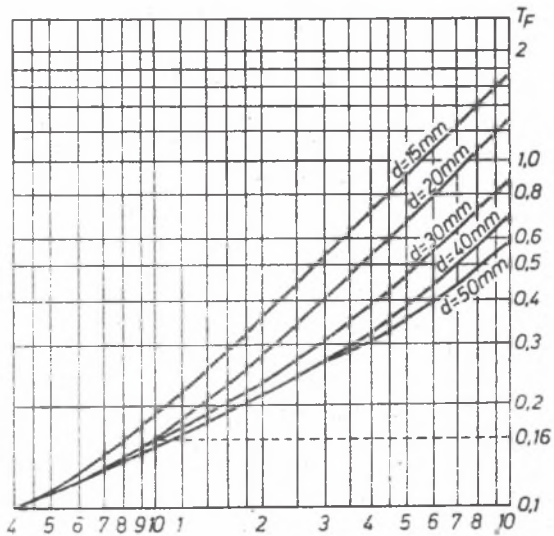
gdzie:

T_F - współczynnik temperatury wyznaczony z diagramu zamieszczonego na rys.4 w funkcji czasu hamowania t_h i grubości tarczy s_1 .
 Dla $t_h = 4$ s przyjmuje się $T_F = 0,1$, natomiast dla czasów hamowania mniejszych od 4 s /np. podczas ciągnięcia urobku/ proponuje się przyjmować T_F z zależności:

$$T_F = 0,1 / \frac{t_h}{4} /^{0,8} \quad /7/$$

x - współczynnik wyrażający wpływ ilości tarcz określony doświadczalnie na podstawie zestawienia wyników pomiaru temperatury tarczy z obliczeniami wg metody Ferodo. Pozwala to zauważyć, iż ilość tarcz ma wpływ na wielkość przyrostu temperatury [7] - nie tylko ze względu na skrócenie czasu hamowania, ale także w wyniku malejącej liczby obrotów tarczy. Proponuje się współczynnik x obliczać wg wzoru:

$$x = /i_1/^{1/16} \quad /8/$$

Rys.4. Diagram T_F

Szczytowy przyrost temperatury powierzchni tarczy

Wzór /6/ nie uwzględnia zmian temperatury w kierunku obwodowym tarczy, co w systemach hamulcowych maszyn wyciągowych musi być wzięte pod uwagę. Problem zmian temperatury w kierunku obwodowym tarczy ujęty został w pracy G. Dike'a, który wykazał, iż szczytowy przyrost temperatury powierzchni jest proporcjonalny do sumarycznego kąta przykrycia wszystkich okładzin i odwrotnie proporcjonalny do liczby obrotów tarczy podczas hamowania. Wzór opisujący szczytowy przyrost temperatury powierzchni tarczy przyjmuje więc postać:

$$T_{\text{omax}} = T_x \beta_1' \quad /9/$$

gdzie:

Wartość β_1 opisuje tablica 1.

Tablica 1

Wartości współczynnika korekcyjnego β_1 w zależności od wielkości sumarycznego kąta przykrycia wszystkich okładzin

Θ	20	40	60	90
β_1	1,52	1,46	1,4	1,32

Tablica 1 zawiera wartości współczynnika β_1 dla 10 obrotów tarczy w zależności od wielkości sumarycznego kąta przykrycia wszystkich okładzin, który oblicza się ze wzoru:

$$\Theta = \frac{i_2 L_B}{\pi / D - w} \cdot 360 \quad /10/$$

gdzie:

i_2 - ilość par siłowników na jednej tarczy,

L_B - długość wykładziny.

W praktyce tarcza podczas hamowania wykonuje różną ilość obrotów i w myśl teorii [8] zakładana wartość β_1' wynosi:

$$\beta_1' = \beta_1 / \frac{8,5}{n_1}^{0,1} \quad /11/$$

gdzie:

n_1 - ilość obrotów tarczy podczas hamowania określona zależnością

$$n_1 = \frac{v \cdot t}{2\pi D} \quad /12/$$

Przyrost średniej temperatury objętościowej tarczy

Przyrost średniej temperatury objętościowej tarczy zależy od masy tarczy i rozkładu ciepła właściwego w tarczy. Zakładając jednakże równomierny jej rozkład w objętości, a tym samym równomierne rozchodzenie się energii, wyrównana temperatura objętościowa tarczy wynosi:

$$\Delta T = \frac{E_D}{m c_1} \quad /13/$$

gdzie:

E_D - energia pochłaniana przez tarczę,

$$E_D = \gamma_1 \frac{M_h \omega_2^2 t_h}{2 i_1} \quad /14/$$

W przypadku gdy $t > t_h$, jako przyrost średniej temperatury tarczy przyjmuje się spadek wynikający z warunków chłodzenia statycznego i kinematycznego i wynosi:

$$T = \Delta T \exp /-b t/ \quad /15/$$

Wartość współczynnika chłodzenia zależy od konstrukcji i prędkości bębna lub koła pędnego oraz tarczy hamulcowej zgodnie z zależnością:

$$b = b_0 + b_1 v^\beta \quad /16/$$

gdzie:

b_0 - współczynnik szybkości chłodzenia na postoju,

b_1, β - współczynniki zależne od konstrukcji.

TEMPERATURY UZYSKIWANE PODCZAS WIELOKROTNEGO HAMOWANIA

Podczas występującego wielokrotnego hamowania w celu określenia temperatury należy brać pod uwagę przyrost temperatury podczas poszczególnych zahamowań oraz okresy przerw, podczas których zachodzi chłodzenie.

Jeżeli pomiędzy poszczególnymi zahamowaniami występują jednakowe przerwy, a podczas hamowania rozpraszana jest ta sama energia, to po "n" zahamowaniach średnia temperatura objętościowa tarczy wynosi:

$$T_n = T_0 + n \Delta T - \Delta T \times \left[\frac{n-1}{2} n - \frac{n-2}{2} / n - 1 / x \right] \quad /17/$$

$$x = 1 - \exp /-b t_0/ \quad /18/$$

Prawa strona równania /17/ posiada ekstremum /moment, w którym chłodzenie

tarczy jest równe jej nagrzewaniu/ - jest to temperatura równowagi, która wynosi:

$$T_e = T_o + n_e \Delta T - \Delta T \times \left[\frac{n_e - 1}{2} n_e - \frac{n_e - 2}{2} / n_e - 1 / x \right] \quad /19/$$

przy czym:

$$n_e = \frac{2 + x - 3 \frac{x^2}{x}}{2 / x - x^2 /} \quad /20/$$

Zależność /20/ została wyznaczona z warunku na ekstremum funkcji /ze względu na "n"/.

Temperatura maksymalna, jaką może osiągnąć powierzchnia tarczy po uzyskaniu w swej objętości temperatury równowagi, wynosi:

$$T_n = T_e + T_o \quad \max \quad /21/$$

Temperatura tarczy osiągana podczas eksploatacji hamulca jest superpozycją przyrostów temperatury tarczy podczas kolejnych zahamowań, pomniejszonych o spadki temperatury wynikające z chłodzenia, podczas przerw pomiędzy tymi zahamowaniami.

WYNIKI OBLICZEŃ I BADAŃ PRZYROSTÓW TEMPERATURY TARCZY PODCZAS HAMOWANIA AWARYJNEGO

Obliczenia komputerowe

Na podstawie przyjętych zależności opracowano w IMG Politechniki Śląskiej program obliczeniowy i wykonano przykładowe obliczenia termiczne hamulca maszyny wyciągowej typu 4L-5000/2x2900 [15]. Obliczenia wykonano za pomocą komputera IBM-xt. Obliczono maksymalny (T_{max}), maksymalny uśredniony (T_x) i szczytowy (T_{omax}) przyrost temperatury powierzchni tarczy oraz przyrost średniej temperatury objętościowej tarczy (dT), a także temperaturę maksymalną powierzchni tarczy (T_{nmax}) i średnią temperaturę objętościową tarczy (T_n) po "n" zahamowaniach. Dane techniczne charakteryzujące hamulce maszyny wyciągowej, niezbędne do wykonania obliczeń oraz wyniki obliczeń przedstawiono w postaci wydruków komputerowych. Obliczenia wykonano dla różnych prędkości jazdy wyciągu w stanie zrównoważonym ($dQ = 0$, hamowanie przy pomocy jednej tarczy) oraz obciążonym maksymalną statyczną nadwagą ($dQ = 24,5$ kN, hamowanie przy użyciu dwóch tarcz). Znak "+" oznacza jazdę nadwagi w górę, a znak "-" oznacza jazdę w dół. Założono, że hamowanie odbywa się w odstępach czasowych niezbędnych do uzyskania ponownie po zahamowaniu prędkości jazdy przyjętych do obliczeń. Przyjęte do obliczeń prędkości początkowe hamowania, stan obciążenia wyciągu, ilość hamujących tarcz i inne dane

odzwierciedlają parametry hamowania założone w badaniach eksploatacyjnych wymienionej maszyny wyciągowej. Odzworowanie danych wejściowych miało na celu umożliwienie porównania wyników obliczeń z wynikami badań, a w konsekwencji udzielenie odpowiedzi, w jakim stopniu przyjęta metoda obliczeń termicznych odzwierciedla stan rzeczywisty hamulca.

Wydruk nr 1

Predkosc liniowa - v [m/s] : 6.600
 Srednica tarczy hamulcowej - D [m] : 5.460
 Srednica bebna maszyny wyciągowej - Db [m] : 5.000
 Dlugosc okładziny - LB [m] : 0.300
 Szerokosc okładziny - W [m] : 0.220
 Zredukowana na line masa zastepcza - m [kg] : 175019.000
 Liczba tarcz - i1 [ ] : 1.000   **Nadwaga statyczna dQ (N) : 0,000**
 Liczba okładzin - i2 [ ] : 7.000 *por*
 Grubosc tarczy - g1 [mm] : 29.000
 Grubosc okładziny - g2 [mm] : 25.000
 Wspolczynnik dyfuzji - a1 [m²/s] : 0.00004
 Wsp. dyfuzji cieplnej okładziny - a2 [m²/s] : 0.000104
 Wsp. przewodnosci cieplnej tarczy - k1 [W/mdeg] : 37.000
 Wsp. przewodnosci cieplnej okładziny - k2 [W/mdeg] : 0.259
 Gestosc wlasciwa materialu tarczy - r1 [kg/m³] : 7780.000
 Gestosc wlasciwa materialu okładziny - r2 [kg/m³] : 2140.000
 Cieplo wlasciwe materialu tarczy - c1 [J/kgdeg] : 465.000
 Cieplo wlasciwe materialu okładziny - c2 [J/kgdeg] : 1160.000
 Wsp. korekcyjny strumienia cieplnego - gama [ ] : 1.000
 Moment hamowania - Mh (Nm) : 698387.200
 Temp. otoczenia - Tho [K] : 294.000
 Wsp. konstrukcji bebna - b1 [ ] : 0.00002
 Wsp. szybkoosci chłodzenia na postoju - bo [deg/s] : 0.0002
 Wsp. konstrukcji bebna - beta [ ] : 0.800
 Dopuszczalna max temp. pow. tarcia - Thdop [K] : 525.000
 Wspolczynnik przykrycia - kp [ ] : 0.142
 Przerwa pomiedzy pojedynczymi zahamowaniami - to [s] : 4.500
 Masa tarczy (-) - m [kg] : 743.000
 Masa tarczy (+) - m [kg] : 743.000
 Numer kolejny zahamowania - n [ ] : 3.000

Opoznienie hamowania (-) - Z [m/s²] : 1.596
 Opoznienie hamowania (+) - Z [m/s²] : 1.596
 Czas hamowania (-) - th [s] : 4.135
 Czas hamowania (+) - th [s] : 4.135
 Wsp. rozdzialu energii - y1 [ ] : 0.981
 Max usredniony przyrost temp. powierzchni (-) - Tx [K] : 25.689
 Max usredniony przyrost temp. powierzchni (+) - Tx [K] : 25.689
 Szczytowy przyrost temp. pow. (-) - T_{max} [K] : 46.630
 Szczytowy przyrost temp. pow. (+) - T_{max} [K] : 46.630
 Jednostkowa moc tarcia tarczy - QD [W/m²] : 0.255
 Jednostkowa moc tarcia okładziny - QL [W/m²] : 1.995
 Predkosc liniowa - V [m/s] : 6.600
 Max przyrost temp. powierzchni (-) - T_{max} [K] : 23.320
 Max przyrost temp. powierzchni (+) - T_{max} [K] : 23.320
 Minimalna powierzchnia tarczy hamulcowej (-) - Aw [m²] : 34.260
 Minimalna powierzchnia tarczy hamulcowej (+) - Aw [m²] : 34.260
 Przyrost sr. temp. obj. tarczy (-) - dT [deg] : 10.826
 Przyrost sr. temp. obj. tarczy (+) - dT [deg] : 10.826
 Sr. temp. obj. tarczy po n zah. (-) - Tn [K] : 326.436
 Sr. temp. obj. tarczy po n zah. (+) - Tn [K] : 326.436
 Temp. max w n zah. (-) - T_{max} [K] : 362.268
 Temp. max w n zah. (+) - T_{max} [K] : 362.268

Wydruk nr 2

Prędkość liniowa - v (m/s): 7,500
 Nadwaga statyczna - dQ (N): 0,000
 Liczba tarcz - l ( ): 1,000
 Moment hamowania - M_h (Nm): 678433,780
 Przerwa pomiędzy pojedynczymi zahamowaniami - t_0 (s): 5,000
 Numer kolejny zahamowania - n ( ): 3,000

Opóźnienie hamowania (-) - Z (m/s²): 1.551
 Opóźnienie hamowania (+) - Z (m/s²): 1.551
 Czas hamowania (-) - t_h (s): 4.837
 Czas hamowania (+) - t_h (s): 4.837
 Wsp. rozdziału energii - η [ ]: 0.981
 Max uśredniony przyrost temp. powierzchni (-) - T_x (K): 31.102
 Max uśredniony przyrost temp. powierzchni (+) - T_x (K): 31.102
 Szczytowy przyrost temp. pow. (-) - T_{max} (K): 54.871
 Szczytowy przyrost temp. pow. (+) - T_{max} (K): 54.871
 Jednostkowa moc tarcia tarczy - QD (W/m²): 0.281
 Jednostkowa moc tarcia obładziny - QL (W/m²): 2.203
 Prędkość liniowa - V (m/s): 7.500
 Max przyrost temp. powierzchni (-) - T_{max} (K): 27.842
 Max przyrost temp. powierzchni (+) - T_{max} (K): 27.842
 Minimalna powierzchnia tarczy hamulcowej (-) - A_m (m²): 38.575
 Minimalna powierzchnia tarczy hamulcowej (+) - A_m (m²): 38.575
 Przyrost sr. temp. obj. tarczy (-) - dT [deg]: 13.980
 Przyrost sr. temp. obj. tarczy (+) - dT [deg]: 13.980
 Sr. temp. obj. tarczy po n zah. (-) - T_n (K): 335.877
 Sr. temp. obj. tarczy po n zah. (+) - T_n (K): 335.877
 Temp. max w n zah. (-) - T_{max} (K): 376.810
 Temp. max w n zah. (+) - T_{max} (K): 376.810

Wydruk nr 3

Prędkość liniowa - v (m/s): 8,000
 Nadwaga statyczna - dQ (N): 0,000
 Liczba tarcz - l ( ): 1,000
 Moment hamowania - M_h (Nm): 678433,780
 Przerwa pomiędzy pojedynczymi zah. - t_0 (s): 5,500
 Numer kolejny zahamowania - n ( ): 3,000

Opóźnienie hamowania (-) - Z (m/s²): 1.551
 Opóźnienie hamowania (+) - Z (m/s²): 1.551
 Czas hamowania (-) - t_h (s): 5.160
 Czas hamowania (+) - t_h (s): 5.160
 Wsp. rozdziału energii - η [ ]: 0.981
 Max uśredniony przyrost temp. powierzchni (-) - T_x (K): 35.316
 Max uśredniony przyrost temp. powierzchni (+) - T_x (K): 35.316
 Szczytowy przyrost temp. pow. (-) - T_{max} (K): 61.508
 Szczytowy przyrost temp. pow. (+) - T_{max} (K): 61.508
 Jednostkowa moc tarcia tarczy - QD (W/m²): 0.300
 Jednostkowa moc tarcia obładziny - QL (W/m²): 2.350
 Prędkość liniowa - V (m/s): 8.000
 Max przyrost temp. powierzchni (-) - T_{max} (K): 30.672
 Max przyrost temp. powierzchni (+) - T_{max} (K): 30.672
 Minimalna powierzchnia tarczy hamulcowej (-) - A_m (m²): 39.281
 Minimalna powierzchnia tarczy hamulcowej (+) - A_m (m²): 39.281
 Przyrost sr. temp. obj. tarczy (-) - dT [deg]: 15.906
 Przyrost sr. temp. obj. tarczy (+) - dT [deg]: 15.906
 Sr. temp. obj. tarczy po n zah. (-) - T_n (K): 341.639
 Sr. temp. obj. tarczy po n zah. (+) - T_n (K): 341.639
 Temp. max w n zah. (-) - T_{max} (K): 387.294
 Temp. max w n zah. (+) - T_{max} (K): 387.294

Wydruk nr 4

Prędkość liniowa - v (m/s): 12,000
 Nadwaga statyczna - dQ (N): 0,000
 Liczba tarcz - $i1$ ( ): 1,000
 Moment hamowania - Mh (Nm): 636530,048
 Przerwa pomiędzy pojedynczymi zah. - t_0 (s): 10,667
 Numer kolejny zahamowania - n ( ): 3,000

Opóźnienie hamowania (-) - Z (m/s²): 1.455
 Opóźnienie hamowania (+) - Z (m/s²): 1.455
 Czas hamowania (-) - t_h (s): 8.249
 Czas hamowania (+) - t_h (s): 8.249
 Wsp. rozdziału energii - $\gamma1$ ( ): 0.981
 Max usredniony przyrost temp. powierzchni (-) - T_x (K): 37.501
 Max usredniony przyrost temp. powierzchni (+) - T_x (K): 37.501
 Szczytowy przyrost temp. pow. (-) - T_{max} (K): 91.757
 Szczytowy przyrost temp. pow. (+) - T_{max} (K): 91.757
 Jednostkowa moc tarcia tarczy - QD (W/m²): 0.422
 Jednostkowa moc tarcia okładziny - OL (W/m²): 3.307
 Prędkość liniowa - V (m/s): 12.000
 Max przyrost temp. powierzchni (-) - T_{max} (K): 54.581
 Max przyrost temp. powierzchni (+) - T_{max} (K): 54.581
 Minimalna powierzchnia tarczy hamulcowej (-) - A_m (m²): 40.969
 Minimalna powierzchnia tarczy hamulcowej (+) - A_m (m²): 40.969
 Przyrost sr. temp. obj. tarczy (-) - dT (deg): 35.789
 Przyrost sr. temp. obj. tarczy (+) - dT (deg): 35.789
 Sr. temp. obj. tarczy po n zah. (-) - T_n (K): 400.972
 Sr. temp. obj. tarczy po n zah. (+) - T_n (K): 400.972
 Temp. max w n zah. (-) - T_{nmax} (K): 457.203
 Temp. max w n zah. (+) - T_{nmax} (K): 457.203

Wydruk nr 5

Prędkość liniowa - v (m/s): 16,000
 Nadwaga statyczna - dQ (N): 0,000
 Liczba tarcz - $i1$ ( ): 1,000
 Moment hamowania - Mh (Nm): 578663,680
 Przerwa pomiędzy pojedynczymi zah. - t_0 (s): 10,667
 Numer kolejny zahamowania - n ( ): 3,000

Opóźnienie hamowania (-) - Z (m/s²): 1.323
 Opóźnienie hamowania (+) - Z (m/s²): 1.323
 Czas hamowania (-) - t_h (s): 12.098
 Czas hamowania (+) - t_h (s): 12.098
 Wsp. rozdziału energii - $\gamma1$ ( ): 0.981
 Max usredniony przyrost temp. powierzchni (-) - T_x (K): 84.242
 Max usredniony przyrost temp. powierzchni (+) - T_x (K): 84.242
 Szczytowy przyrost temp. pow. (-) - T_{max} (K): 125.710
 Szczytowy przyrost temp. pow. (+) - T_{max} (K): 125.710
 Jednostkowa moc tarcia tarczy - QD (W/m²): 0.511
 Jednostkowa moc tarcia okładziny - OL (W/m²): 4.008
 Prędkość liniowa - V (m/s): 16.000
 Max przyrost temp. powierzchni (-) - T_{max} (K): 80.122
 Max przyrost temp. powierzchni (+) - T_{max} (K): 80.122
 Minimalna powierzchnia tarczy hamulcowej (-) - A_m (m²): 65.433
 Minimalna powierzchnia tarczy hamulcowej (+) - A_m (m²): 65.433
 Przyrost sr. temp. obj. tarczy (-) - dT (deg): 63.625
 Przyrost sr. temp. obj. tarczy (+) - dT (deg): 63.625
 Sr. temp. obj. tarczy po n zah. (-) - T_n (K): 484.096
 Sr. temp. obj. tarczy po n zah. (+) - T_n (K): 484.096
 Temp. max w n zah. (-) - T_{nmax} (K): 546.700
 Temp. max w n zah. (+) - T_{nmax} (K): 546.700

Wydruk nr 6

Prędkość liniowa - v (m/s): 16,000
 Nadwaga statyczna - dQ (N): 0,000
 Liczba tarcz - $l1$ ( ): 2,000
 Moment hamowania - Mh (Nm): 1447243,879
 Przerwa pomiędzy pojedynczymi zah. - $t0$ (s): 10,667
 Numer kolejny zahamowania - n ( ): 3,000

Opóźnienie hamowania (-) - Z [m/s²]: 3,308
 Opóźnienie hamowania (+) - Z [m/s²]: 3,308
 Czas hamowania (-) - th [s]: 4,837
 Czas hamowania (+) - th [s]: 4,837
 Wsp. rozdziału energii - $\gamma1$ [ ]: 0,981
 Max usredniony przyrost temp. powierzchni (-) - Tx [K]: 67,771
 Max usredniony przyrost temp. powierzchni (+) - Tx [K]: 67,771
 Szczytowy przyrost temp. pow. (-) - $Tmax$ [K]: 101,357
 Szczytowy przyrost temp. pow. (+) - $Tmax$ [K]: 101,357
 Jednostkowa moc tarcia tarczy - QD [W/m²]: 0,639
 Jednostkowa moc tarcia okładziny - QL [W/m²]: 5,012
 Predkosc liniowa - V [m/s]: 16,000
 Max przyrost temp. powierzchni (-) - $Tmax$ [K]: 63,355
 Max przyrost temp. powierzchni (+) - $Tmax$ [K]: 63,355
 Minimalna powierzchnia tarczy hamulcowej (-) - Am [m²]: 33,446
 Minimalna powierzchnia tarczy hamulcowej (+) - Am [m²]: 33,446
 Przyrost sr. temp. obj. tarczy (-) - dT [deg]: 31,812
 Przyrost sr. temp. obj. tarczy (+) - dT [deg]: 31,812
 Sr. temp. obj. tarczy po n zah. (-) - Tn [K]: 389,048
 Sr. temp. obj. tarczy po n zah. (+) - Tn [K]: 389,048
 Temp. max w n zah. (-) - $Tmax$ [K]: 458,852
 Temp. max w n zah. (+) - $Tmax$ [K]: 458,852

Wydruk nr 7

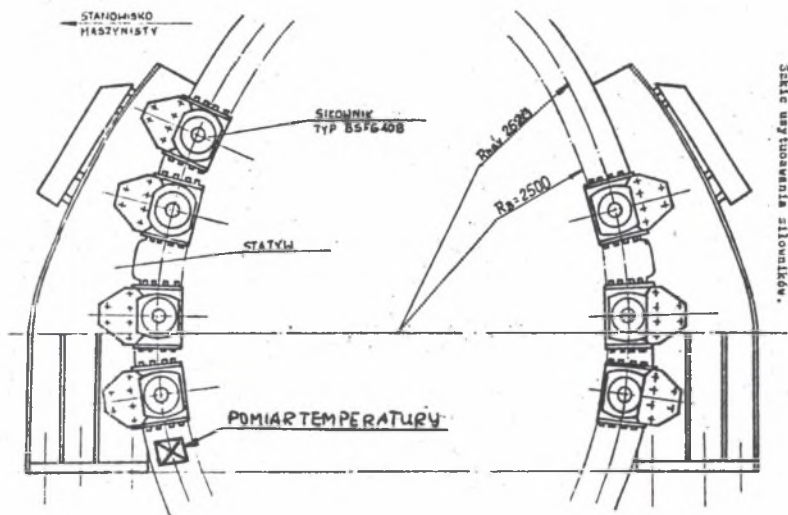
Prędkość liniowa - v (m/s): 16,000
 Nadwaga statyczna - dQ (N): 245250,000
 Liczba tarcz - $l1$ ( ): 2,000
 Moment hamowania - Mh (Nm): 1447243,000
 Przerwa pomiędzy pojedynczymi zah. - $t0$ (s): 10,700
 Numer kolejny zahamowania - n ( ): 3,000

Opóźnienie hamowania (-) - Z [m/s²]: 1,906
 Opóźnienie hamowania (+) - Z [m/s²]: 4,709
 Czas hamowania (-) - th [s]: 8,393
 Czas hamowania (+) - th [s]: 3,398
 Wsp. rozdziału energii - $\gamma1$ [ ]: 0,981
 Max usredniony przyrost temp. powierzchni (-) - Tx [K]: 84,160
 Max usredniony przyrost temp. powierzchni (+) - Tx [K]: 53,083
 Szczytowy przyrost temp. pow. (-) - $Tmax$ [K]: 119,120
 Szczytowy przyrost temp. pow. (+) - $Tmax$ [K]: 82,244
 Jednostkowa moc tarcia tarczy - QD [W/m²]: 0,639
 Jednostkowa moc tarcia okładziny - QL [W/m²]: 5,012
 Predkosc liniowa - V [m/s]: 16,000
 Max przyrost temp. powierzchni (-) - $Tmax$ [K]: 83,452
 Max przyrost temp. powierzchni (+) - $Tmax$ [K]: 53,098
 Minimalna powierzchnia tarczy hamulcowej (-) - Am [m²]: 57,033
 Minimalna powierzchnia tarczy hamulcowej (+) - Am [m²]: 23,694
 Przyrost sr. temp. obj. tarczy (-) - dT [deg]: 55,196
 Przyrost sr. temp. obj. tarczy (+) - dT [deg]: 22,346
 Sr. temp. obj. tarczy po n zah. (-) - Tn [K]: 458,912
 Sr. temp. obj. tarczy po n zah. (+) - Tn [K]: 360,763
 Temp. max w n zah. (-) - $Tmax$ [K]: 523,287
 Temp. max w n zah. (+) - $Tmax$ [K]: 420,844

Uwaga! W wydrukach od 2 do 7 pozostałe dane, jak w wydruku nr 1. Moment hamowania dla poszczególnych v obliczono z przyjęciem rzeczywistych μ z badań/wartości współczynnika tarcia.

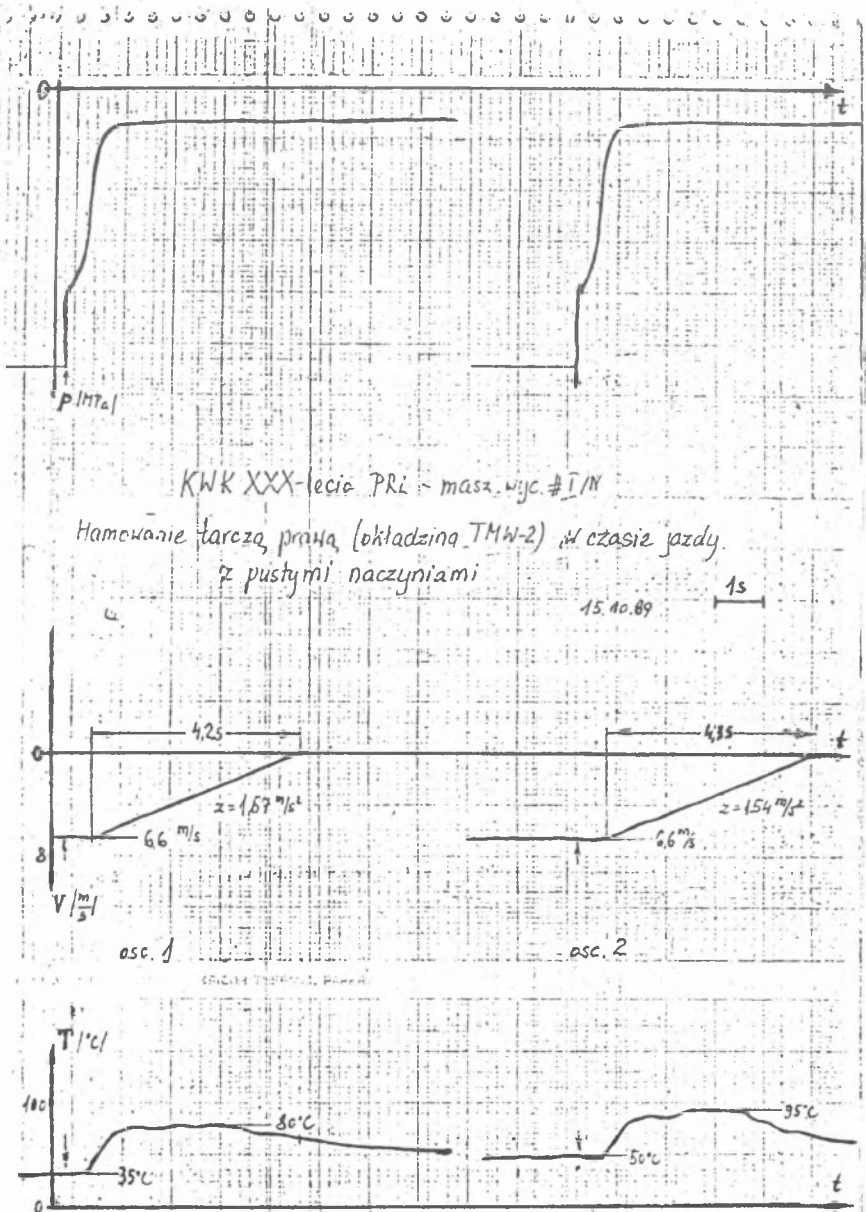
Badanie eksploatacyjne

Badania wykonano w KWK "XXX-lecia PRL" - szyb Ludwik na maszynie wyciągowej, której charakterystykę przedstawiono we wcześniej zamieszczonych wydrukach komputerowych. Szkic rozmieszczenia siłowników na tarczy hamulcowej oraz miejsce w którym mierzono temperaturę, przedstawiono na rys.5.

Rys.5. Szkic usytuowania siłowników hamulca maszyny wyciągowej typu 4L-5000/2x2900. Siłowniki typu BFSG-408, produkcji ASEA Szwecja

Badania wykonano przy obciążeniu siłowników jednej tarczy okładzinami typu Galfel, a drugiej okładzinami TMW-2. W niniejszym opracowaniu zamieszczono wyniki prób hamowania przy użyciu tarczy z okładzinami typu TMW-2. Próby dla 16 m/s wykonywano po uprzednim wychłodzeniu tarczy, aby w kolejnych hamowaniach nie powodować przegrzania tarczy i okładzin. W czasie badań rejestrowano ciśnienie w układzie hamulcowym, prędkość maszyny oraz temperaturę powierzchni tarczy hamulcowej. Temperaturę mierzono metodą bezstykową, za pomocą mierników typu "56", działających na zasadzie promieni podczerwonych. Mierniki zainstalowano na wylocie tarczy z grupy czterech siłowników. Wybrane przebiegi zarejestrowanych wielkości przedstawiono na rys.6.

Rys.6. Wybrane przebiegi ciśnienia siłownika, prędkości jazdy oraz przyrostów temperatury w czasie hamowania awaryjnego maszyny wyciągowej 4L-5000/2x2900

PODSUMOWANIE

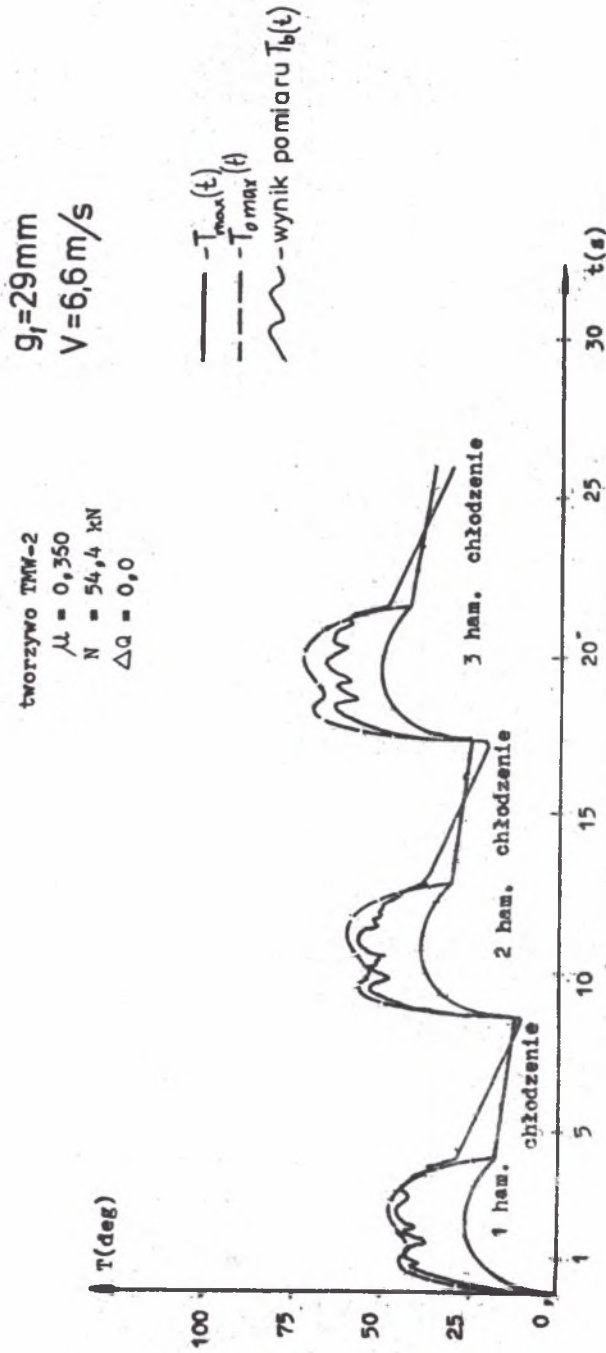
Zaprezentowana metoda obliczeń termicznych, przy zastosowaniu komputerowej techniki obliczeniowej, pozwoliła na graficzne przedstawienie przyrostów temperatury maksymalnej i szczytowej w świetle otrzymanego przebiegu rzeczywistego przyrostu temperatury powierzchni tarczy podczas hamowania awaryjnego/rys. 7, 8, 9, 10 oraz tablica 2/.

Tablica 2

Zestawienie wyników obliczeń i badań przyrostów temperatury tarczy dla różnych prędkości początkowych hamowania

v (m/s)	i_1	dQ kN	Kier. jazdy	Obliczenia w (deg)				Badania
				T_{max}	T_x	T_{omax}	dT	T_b
6,6	1	0	+	23,2	25,6	46,6	10,8	45
7,5	1	0	+	27,8	31,1	54,8	13,9	55
8,0	1	0	+	30,6	35,3	61,5	15,9	60
12,0	1	0	+	54,5	57,5	91,7	35,7	90
16,0	1	0	+	80,1	84,2	125,7	63,6	130
16,0	2	0	+	63,3	67,7	101,3	31,8	brak wyniku
16,0	2	24,5	+ -	53,1 83,4	53,0 84,1	82,2 119,1	22,3 55,2	81 brak wyniku

Wykresy przedstawiają przebiegi przyrostów temperatury powierzchni tarczy w czasie hamowania wielokrotnego następującego w krótkich odstępach czasowych (przerwa niezbędna dla uzyskania ponownie zakładanej prędkości jazdy), dla różnych prędkości początkowych. Rysunek 11 przedstawia wzrost szczytowego, uśrednionego i rzeczywistego przyrostu temperatury powierzchni tarczy, dla różnych prędkości początkowych hamowania. Z wykresów wynika, iż najbardziej zbliżony do przyrostu temperatury powierzchni uzyskiwanej w czasie badań jest szczytowy przyrost temperatury powierzchni tarczy (T_{omax}). Przebieg rzeczywistego i szczytowego przyrostu temperatury najbardziej zbliżony jest, dla prędkości do 8 m/s, a przy wzroście prędkości punkt najwyższy rzeczywistego przebiegu odchyła się w stronę początku hamowania. Biorąc pod uwagę całokształt obliczeń i badań należy stwierdzić, że metoda obliczeń nadaje się do zastosowania w prognozowaniu warunków termicznych hamulców tarczowych maszyn wyciągowych.

Rys. 7. Wykresy wzrostu maksymalnych, szczytowych oraz rzeczywistych /badanych/ przyrostów temperatury w czasie wielokrotnego hamowania awaryjnego, dla prędkości początkowej $v = 6,6 \text{ m/s}$

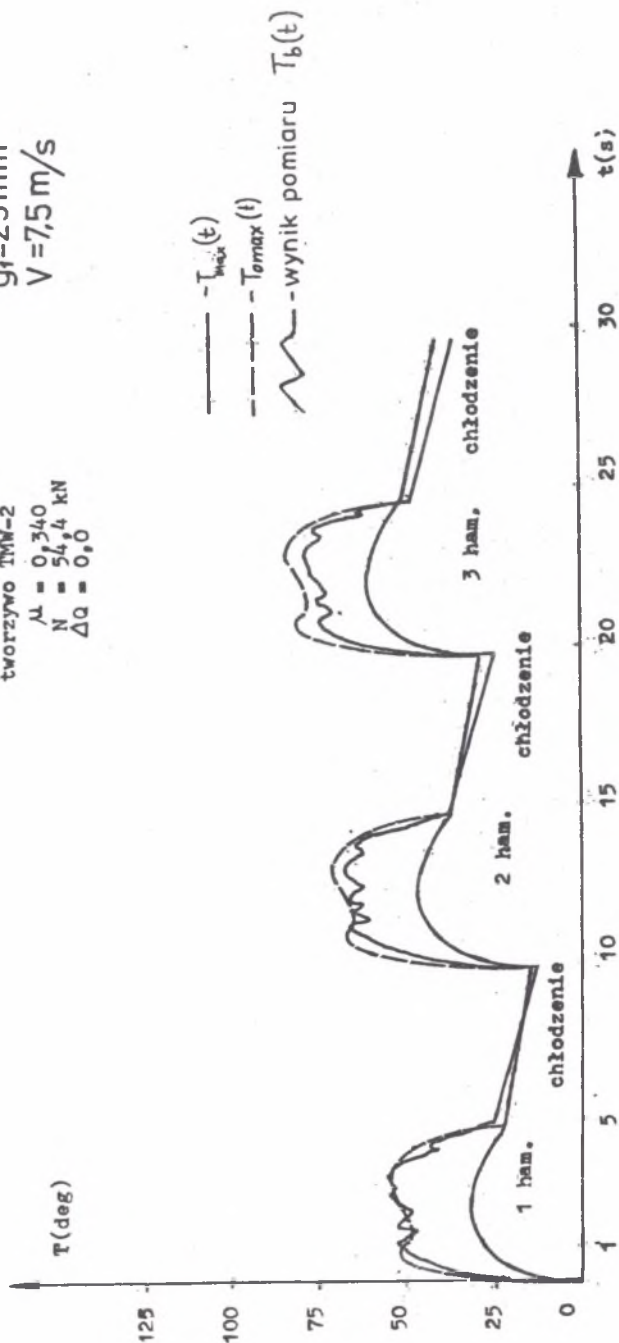
$g_f = 29 \text{ mm}$
 $V = 7,5 \text{ m/s}$

tworzywo TMW-2

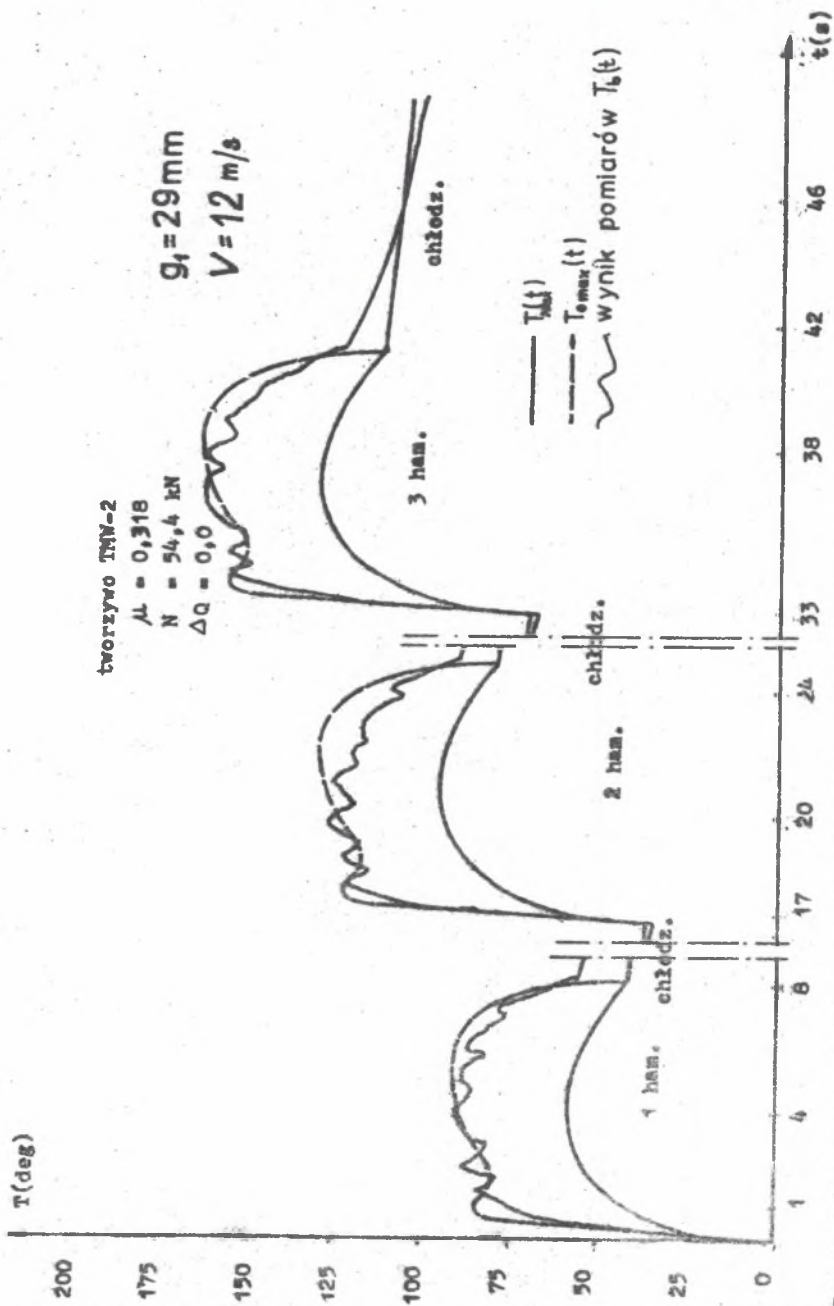
$\lambda = 0,340$

$N = 54,4 \text{ kN}$

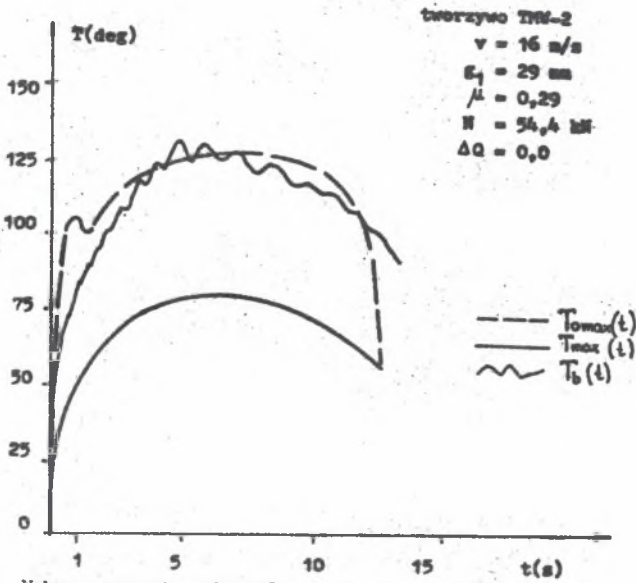
$\Delta Q = 0,0$

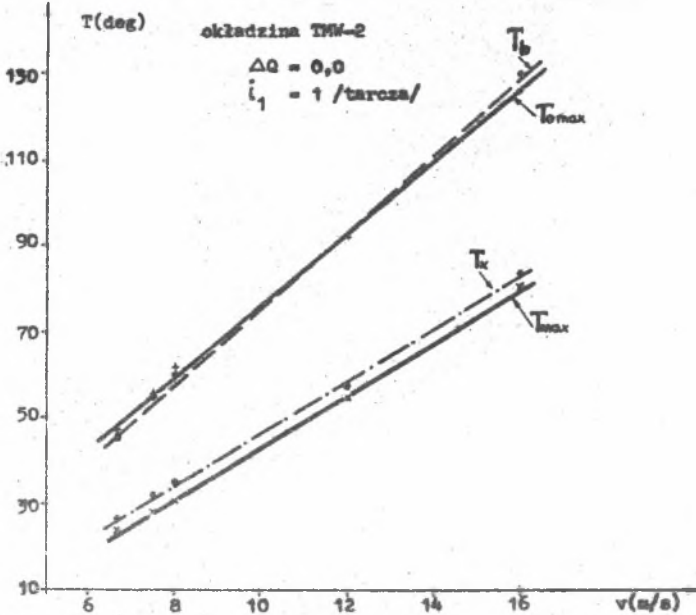
Rys. 8. Wykresy wzrostu maksymalnych, szczytowych oraz rzeczywistych /badanych/ przyrostów temperatury w czasie wielokrotnego hamowania awaryjnego, dla prędkości początkowej $v = 7,5 \text{ m/s}$

Rys. 9. Wykresy wzrostu maksymalnych, szczytowych oraz rzeczywistych przyrostów temperatury w czasie wielokrotnego hamowania awaryjnego, dla prędkości początkowej 12 m/s

Rys.10. Wykresy wzrostu maksymalnych szczytowych oraz rzeczywistych/badanych/ przyrostów temperatury w czasie wielokrotnego hamowania awaryjnego, dla prędkości początkowej $v = 16,0 \text{ m/s}$.

Rys.11. Wykresy wzrostu maksymalnego, maksymalnego uśrednionego, szczytowego i rzeczywistego przyrostu temperatury tarczy podczas hamowania awaryjnego, w zależności od prędkości początkowej hamowania - m.w. 4L-5000/2x2900

LITERATURA

1. Barecki Z.: Wpływ cech konstrukcyjnych i parametrów hamowania na charakterystykę mechaniczną hamulca szczękowego maszyny wyciągowej. Praca doktorska, Gliwice 1984.
2. Barecki Z.; Jankowski A.: Prognozowanie zmiany temperatury tarczy hamulca maszyny wyciągowej. Mechanizacja i Automatyzacja Górnictwa nr 1 /210/ 1987.
3. Belobrow W.I.: Dynamika, nagryw i iznostormozow szachtnych podjemnych maszyn. Izdatielstwo Naukowa Dumka, Kijew 1981.
4. Braun E., Jewdokimow, Cziczinadze A.: Modelirowanie trienija i iznaszywanija w maszynach. Izd. Maszynostrojenie, Moskwa 1982.
5. Friction Materials for Engineers Ferodo Ltd. 1968.
6. Grib W.: Riesznie tribotiechniczeskich zadacz czislennymi metodami. Izd. Nauka, Moskwa 1968.
7. Jankowski A.; Badania i obliczenia hamulców maszyn wyciągowych dużej mocy /etap III i IV/. Praca NB Instytutu Mechanizacji Górnictwa, Politechniki Śl. Gliwice 1988 i 1989.
8. Some im important aspects in the application of disc break technology to mine hoists. International Conference on Hoisting, Canada 1989.
9. Karpyszew W.: Tormoznyje ustrojstwa szachtnych podjemnych maszyn. Izd. Nedra, Moskwa 1986.
10. Newcomb T., Spurr R.: Braking of Road Vehicles. Chapman and Hall. Ltd, London 1967.
11. Piątkiewicz A., Solski R.: Dźwignice t.1, WNT, Warszawa 1977.
12. Ścieszka S.: Problemy termiczne hamuclów tarczowych do maszyn wyciągowych. Biuletyn ZUT Zgoda Świętochłowice, 1973.
13. Tieplowaja dinamika trenija. Izd. Nauka, Moskwa 1965.
14. Wrzesiński W.: Hamowanie pojazdów samochodowych. WKiŁ, Warszawa 1978.
15. Marek W., Nowiński K.: Praca magisterska Instytut Mechanizacji Górnictwa Politechniki Śl., Gliwice 1990.

Recenzent: Prof. dr hab. inż. Jan Orłacz

Wpłynęło do Redakcji w październiku 1990

ASSESSMENT OF THERMAL CONDITIONS OF WINDER DISC BRAKES

S u m m a r y

In the paper the prediction method of thermal conditions of winder disc brakes including increment of mean and peak temperatures of disc surface as well as increment of mean volume temperature, is shown. Basing on presented formula, results of thermal calculation of winder disc brakes for hoist 4L-5000/2x2900 type comparing to in-the-field data are presented.

Прогнозирование термических условий дисковых тормозов шахтных подъемных машин

Резюме

В реферате представлен метод прогнозирования термических условий дисковых тормозов шахтных подъемных машин, включающий определение прироста средней и максимальной температуры площади диска, а также прироста средней объемной температуры диска. На основе представленных зависимостей даны результаты термических расчетов дискового тормоза шахтной многоканатной подъемной установки типа 4Л - 5000/2x2900, которые сравнивались с результатами эксплуатационных исследований, проведенных на этой установке.